

Medpredmetno povezovanje štirih slovenskih gimnazij pri tematizaciji alkohola z uporabo IKT

Application of Information Technologies in an Interdisciplinary Approach of Four Slovenian High Schools to the Theme of Alcohol

Nika Cebin

Rozmanova 19, 1330 Kočevje
nika.cebin@gmail.com

Maja Lebar Bajec

Gimnazijska cesta 9, 1420 Trbovlje
maja.lebar@guest.arnes.si

Branka Klemenčič

Ulica padlih borcev 7, 8340 Črnomelj
branka.klemenčič@gimnm.org

Peter Prhavic

Bezenškova 16, 1000 Ljubljana
peter.prhavic@gmail.com

Tomaž Šmid

Valjavčeva 4, 4000 Kranj
tomaz.smid@guest.arnes.si

Povzetek

V prispevku je opisan skupni projekt Gimnazije Ledina in še treh slovenskih gimnazij, ki je bil osredotočen na danes precej aktualne teme, alkohol, njegovo uporabo in zlorabo, posledice pitja za posameznika in njegovo zdravje ter vpliv pitja alkoholnih pijač na širšo družbo. Kot izhodišče projekta so bila uporabljena književna dela. Izbrani avtorji so iz različnih časovnih obdobj in prostorov, saj je bil eden od namenov projekta osvetliti tematiko iz različnih zornih kotov in v različnih kontekstih ter pokazati, da tema pitja alkohola pri nas in po svetu obstaja že stoletja. Dijaki so morali po prebrani knjižni predlogi opraviti različne naloge, za kar so bili tudi ocenjeni.

Literarna dela so služila le kot izhodišče, skupaj z angleščino so bila povezovalni element z drugimi predmeti: s psihologijo, kemijo in nemščino, česar brez podpore informacijske tehnologije ne bi bilo moč storiti. Za to je služila povezava na spletu preko e-učilnice, foruma, interaktivnega sestavljanja slovarčka, uporaba gradiv z medmrežja, interaktivna tabla in videokonference za povezovanje med šolami.

Ključne besede: alkohol, književnost, medpredmetno povezovanje, timsko poučevanje, videokonferenca, digitalne tehnologije

Abstract

In this article we are describing a joint project of Ledina high school and three other Slovenian high schools, focusing on current issues of alcohol, its use and abuse, the consequences of both on an individual, their health and also general public. The basis of the project are numerous literary texts, dating from different periods and describing diverse societies with a view to highlighting the problem from many aspects, thus showing that the problem in question has been with us for centuries already. After having read the texts, the students completed numerous tasks, which were also assessed. Literary works and the English language acted as a common thread between Psychology, Chemistry and German. All that was enabled by means of information technologies in the form of e-classrooms, forums, interactive dictionaries, interactive board and videoconferences.

Key words: alcohol, literature, interdisciplinary learning, team teaching, videoconference, digital technologies

1 Tematizacija alkohola

Odkar je človek odkril alkohol in ga nekaj kasneje začel zlorabljati, je to dejanje dokumentiral. Danes obstaja nešteto ljudskih pesmi, zapisov, zgodb, ki pričajo o tej nenavadni navezi. Z razvojem književnosti, književnih vrst in žanrov je bilo takih pričevanj vse več, poezija, proza, dokumentarni članki, kar je v mnogih jezikih sveta pogosto prežeto s pričevanji o odnosu človeka do alkohola in posledic njegove uporabe.

V šolskem letu 2010/2011 smo se na Gimnaziji Ledina v povezavi s še tremi gimnazijami, Gimnazijo Bežigrad, Brežice in Novo mesto odločili dijakom problematizirati temo alkohol preko spoznavanja književnih del in s pomočjo digitalne tehnologije ter timskim poučevanjem. Dijakom, ki jim v večini alkohol in njegova uporaba nista tuja, smo temo poskušali predstaviti zgodovinsko in medkulturno ter jim spregovoriti o psiholoških in fizičnih posledicah uporabe alkohola. Temo smo obravnavali medpredmetno: pri kemiji, sociologiji, psihologiji, pri maternem in tujih jezikih, tj. slovenščini, angleščini in nemščini, delno tudi kemiji – vse je bilo podprto z digitalno tehnologijo.

2 Cilji in razvijanje kompetenc

Cilji projekta, s katerimi smo želeli razvijati določene kompetence, so bili:

- približati dijakom temo, ki jih na tak ali drugačen način spremlja na vsakem koraku
- seznaniti dijake s klasiki svetovne in slovenske književnosti iz različnih časovnih obdobj, npr. Cankar, Vojnović, Prežih, Čater, Fitzgerald (komunikacija v maternem in tujih jezikih, splošna kultura)
- eksperimentalno potrditi teoretična dejstva – lastnosti alkoholov in njihovo reaktivnost ter vrednotiti pomen etanola v vsakdanjem življenju, problem odvisnosti od alkohola, alkoholizem in njegove širše posledice (učenje učenja)
- dijakom predstaviti drugačen način dela in učenja s pomočjo IKT ter prikazati možnosti drugačnega pouka (i-tabla, videokonferenca, forum, slovar ...; digitalna pismenost)
- soočiti jih z njihovim odnosom do pitja alkohola in vlogo alkohola v življenju (medosebne in družbene kompetence)
- dati dijakom možnost, da na drugačen način pridobijo oceno.

3 Metode

Metode, ki smo jih uporabili v projektu, so bile branje književnih del, njihova analiza, primerjava zgodovinskih obdobj, prevajanje, uporaba IKT. Pri tem smo uporabili spletno učilnico, izdelavo spletnega slovarja saj le-ta omogoča veliko več kot zgolj že tradicionalne metode dela (torej ustvarjanje slovarja, forum, uporabo spletnih strani in videokonferenco. Celoten projekt je potekal medpredmetno, vključeni so bili slovenščina, angleščina, kemija, sociologija in psihologija.

4 Potek projekta

Dijakom so bile pred začetkom projekta v e-učilnici na razpolago različne kratke zgodbe in odlomek iz Vojnovičevega romana *Čefurji raus*, ravno tako pa so prebrali *Martina Kačurja*, avtorja Ivana Cankarja, *Samorastnike*, ki jih je ustvaril Prežihov Voranc, Čaterjev tekst z naslovom *Geografija je zajebana stvar*, *Gazvodov Klic* in Klečevo besedilo *Na klopici*. To so dela, v katerih igrajo alkohol, uživanje, zloraba in posledice le-tega pomembno vlogo. Na vseh šolah smo se pri slovenščini ukvarjali z zgoraj naštetimi odlomki, pri angleščini pa s kratko zgodbo F. S. Fitzgeralda *A New Leaf*.

Fitzgerald še danes velja za enega največjih piscev kratkih zgodb, zato je njegova zgodba zelo dober primer tudi s tega stališča. Fitzgeraldov tekst smo umestili v zgodovinski okvir, za kar smo pogledali v ameriško zgodovino po prvi svetovni vojni. Za to obdobje je značilna tudi t.i. »prohibicija«, kar je vsaj glede alkohola in njegove uporabe v precejšnjem nasprotju z dejanskim stanjem tistega časa. S primerjanjem nekaterih drugih književnih del smo ugotovili, kakšno je bilo materialno in stanje duha na drugi, »naši« strani Atlantika.

Kratko zgodbo so dijaki prebrali doma in nato v šoli reševali različne vrste nalog, vse v angleškem jeziku. V prvem delu so se morali poistovetiti z določeno osebo in zgodbo povedati z njenega stališča. V drugem delu so morali napisati podobno zgodbo, s podobnim zapletom, kot da bi se dogajala danes. V tretjem delu smo v šoli skupaj obravnavali moderno

besedišče, pravzaprav sleng v angleščini, potem pa so si morali izbrati odlomek iz romana Čefurji raus in ga kot se le da ustrezno prevesti v slovenščino.

Pri medpredmetni povezavi angleščine in nemščine smo izhajali iz skupne etimologije nekaterih besed (npr. lat. vino, ang. wine, nem. Wein) in se dotaknili kulture pitja v nemško in angleško govorečih deželah. Pri nemščini smo spoznali knjižne in pogovorne izraze za stanje vinjenosti in naredili slovarček izrazov, določali besedne vrste pri omenjenih izrazih, spoznali smo okrajšave pri slovarskih geslih in značilno nemško gostilniško pesem tako v verzih kot tudi peto preko video povezave¹, dijaki so napisali obnovo v nemščini. Pri nemščini kot drugem tujem jeziku smo bili v primerjavi z angleščino jezikovno omejeni, kajti znanje angleščine in nemščine je na povsem drugačni ravni, zato je bilo potrebno zahtevnost ustrezno prilagoditi. Pri tem so dijaki ustvarjali slovar, ki ga najdemo v spletni učilnici² in katerega namen je bil najti in zabeležiti čim več izrazov, ki jih tako v slovenščini kot v angleščini uporabljamo za pitje alkohola oz. vse, kar je povezano s temo.

Izvedli smo tudi timsko in medpredmetno povezavo angleščine s psihologijo, kjer smo se usmerili na psihološko analizo junakov kratke zgodbe, kar je potekalo v angleščini. Dijaki so odgovorili na devet vprašanj³; nekatera od njih so natančno sledila knjižni predlogi, druga pa so bila širše zastavljena in se nanašajo na njihove lastne izkušnje. Ozadje vseh vprašanj je odnos literarnih junakov in dijakov samih do tem, povezanih z alkoholom.

Kot nadgradnja in nadaljevanje medpredmetne povezave angleščine in psihologije smo se prek videokonference hkrati povezali na vseh štirih šolah. Z dvanajstimi vprašanji smo poskusili zajeti fenomenologijo dijaškega doživljanja realnosti pitja alkohola, pri čemer smo se poskušali dotakniti nekaterih ekstremnih situacij, ki so pogosto povezane s pitjem alkohola, npr. pitje alkohola ob prvem spolnem odnosu in povezava med večinsko heteroseksualno naravnostjo v družbi in večinsko pozitivnim odnosom do pitja alkohola. Nekatera od teh vprašanj so dijaki razumeli kot izziv, kar je povzročilo miselne in komunikacijske konflikte med različnimi stališči.⁴

¹ <http://www.youtube.com/watch?v=vxMMY003tXO>

² <http://moodle.ledina.org/course/view.php?id=109>

³ Enaka vprašanja so bila postavljena za različne literarne like:

- What is the difference between information you can get about someone from the novel and information you can get about someone you know (or meet) in real life?
- What don't you know about Dick and could be important for understanding him?
- What are the reasons for Dick's attitudes and behaviors in relation to Julia?
- Why does (when does) Dick trust Julia?
- When does Dick control himself and when doesn't he? What are the reasons for his control and non-control of himself? What are his mental limitations?
- Why do people (not) attract each other? Why do people fall in love? Why did that happen to Dick?
- Is Dick's personality in the novel described realistically or not? In what sense yes or no?
- What is possible to say about Dick's self-image?
- What are the differences and similarities between you and Dick?

⁴ Vprašanja:

- At this very moment, are you drunk or sober? Can you explain why?
- Having sexual intercourse for the first time is a very stressful experience (physical pain, erectile dysfunction...). Do you think it would be better if you were drunk when you "did it" for the first time? Justify your answer.

Pri kemiji smo izhajali iz vprašanja »Kaj je alkohol?«, na kar bi kemik verjetno odgovoril drugače od povprečnega človeka. Za kemika je alkohol spojina, ki ima hidroksilno skupino in končnico »ol«, za ostale ljudi pa je alkohol kemična spojina etanol (etilni alkohol), ki se nahaja v pivu, vinu in žganih pijačah. Vedno gre za isto snov, ki deluje na enak način, v pijačah pa je prisotna v različnih deležih (volumskih odstotkih).

Pri kemiji je delo potekalo v dveh obsežnejših delih.

A) Prvi del je predstavljal ozaveščanje dijakov s posledicami, do katerih lahko pripelje pitje alkohola. Ko mladostnik začne piti alkohol, ne pozna tanke meje med zmernostjo in pijanostjo.

V sklopu medpredmetne povezave kemija – sociologija so dijaki v spletni učilnici izpolnili anketo *Alkohol in njegovo uživanje*, ki se je nanašala na pitje alkohola med mladostniki. Mladi se zelo zgodaj srečajo z alkoholom. To potrjuje tudi rezultat ankete, ki so jo pred začetkom izvajanja projekta izpolnili. Rezultat sovпада z rezultati, dobljenih v dveh raziskavah, prva je iz leta 2007⁵ in druga je iz leta 2006⁶. Sodelovali so v klepetalnici, obiskali Kmetijski inštitut Slovenije, t.i. enološki oddelek, ki ima pooblastila za kontrolo in ocenjevanje fizikalno-kemijskih in senzoričnih lastnosti vina in žganih pijač. S pomočjo kriminalista s Policijske postaje Ljubljana Center so izvedeli več o posledicah vpliva stanja alkoholiziranosti in posledic do katerih lahko vodi mladostniško pitje alkohola. Da dolgoročna izpostavljenost pitju alkohola vpliva na delovanje možganov mladostnika in lahko pripelje do zasvojenosti z alkoholom, so dijaki izvedeli s pomočjo povabljenе psihiatrinje s Centra za odvajanje odvisnosti od alkohola.

B) Drugi del je temeljil na osnovi samostojnega eksperimentalnega dela po skupinah, kar je terjalo vnaprejšnjo pripravo dijakov. Pri laboratorijskem delu so dijaki spoznali fizikalne lastnosti alkoholov (določali so vrelišče in topnost različnih alkoholov), in utrdili že

-
- While growing up, young people try many new things; but since they are inexperienced, they can always rely on their family, teachers, society... Does it make sense that young people also try drinking alcoholic drinks? Explain why.
 - In general, unfulfilled needs result in imbalance, anxiety, tension. Which are the needs that are fulfilled while/because of drinking alcohol?
 - What is the difference in the perception of the world, emotional state...between a drunk and a sober person?
 - Why do some people NEVER drink alcohol?
 - The New Year's Eve is almost here. Will you make a toast with an alcoholic drink? Why?
 - Do you understand the difference between the reason for and goals of drinking?
 - At the parties, most people drink alcohol because they want to have fun and enjoy themselves. Agree/disagree? Give reason for your answer.
 - Imagine yourself trying to persuade someone to get drunk. What arguments would you use?
 - What is the basic principle of the human psyche (mind)? If you could only do things you wanted, what state of mind would it lead to?
 - Most people are straight (heterosexual). Most straight people drink alcohol. Would people drink less alcohol, if they were homosexuals? Yes/no? Why?

⁵ **HBSC** – Health behaviour in school aged children. To je mednarodna raziskava, ki proučuje z zdravjem povezano vedenje v šolskem obdobju. Prizadeva se za povečanje razumevanja zdravja in dobrega počutja mladih ter s tem povezanih socialnih dejavnikov. V raziskavo je vključena tudi Slovenija.

⁶ **ESPAD** - Evropska raziskava o alkoholu in preostalih drogah med šolsko mladino. V raziskavo je vključena tudi Slovenija.

⁷ <http://www.arnes.si/storitve/multimedijske-storitve/videoarhiv/obvestilo/browse/1/article/oh-oh-alkohol-zakljucek-projekta-1/127.html>

pridobljeno znanje o pridobivanju etanola z destilacijo. Reaktivnost alkoholov so preizkušali s pomočjo reaktivnosti z natrijem in postopno oksidacijo primarnega, sekundarnega in terciarnega alkohola z močnim oksidantom. Srečali so se s pojmom estrenje pri sintezi estrov, ki so znani po prijetnih vonjih, ki jih med drugim uporabljajo v živilski industriji. Eksperimentalno so določili sežigno vrednost etanola in jo primerjali z energijsko vrednostjo sendviča, narejenega iz 100 g kruha in 50 g salame. S pomočjo spektrometra so določili volumske odstotke alkohola v vinu.

Eden od vrhuncev projekta je bila »kemijska« videokonferenca, na kateri so bili povezani dijaki Gimnazije Ledina, Gimnazije Brežice in Gimnazije Novo mesto. Na videokonferenci sta bila prisotna tudi enologa s Kmetijskega inštituta Slovenije in kriminalista s Policijske postaje Ljubljana – Center. Videokonferenci so omenjeni gostje s svojim pričevanjem na osnovi izkušenj dali poseben pečat.⁷

5 Vrednotenje

Dijaki so pri angleščini dobili oceno. Povprečna ocena je bila zelo visoka (4,17), kar kaže na precejšen interes dijakov za projekt. Kljub nekaterim mnenjem, da je tak projekt popolnoma odveč in da samo »odžira« dragoceni čas, avtorji verjamemo, da so se dijaki zelo potrudili in več kot zadovoljivo opravili zastavljene naloge.

Pri kemiji so dijaki v sklopu projekta pridobili tri ocene. Prva ocena se je nanašala na samostojno teoretično pripravo na praktično delo v laboratoriju, praktično izvedbo in skupinsko predstavitev teoretičnega in praktičnega dela vaje v obliki power-point prezentacije. Vse prosojnice predstavitev so dijaki naložili v spletno učilnico.

Drugo oceno so dijki pridobili na osnovi testa o kemijskem znanju alkoholov, zadnja ocena pa se je dotaknila interdisciplinarnih plakatov v elektronski obliki, ki so predstavljali njihovo zaključno delo. Njihovo glavno sporočilo je bilo ozaveščanje pred škodljivimi posledicami alkohola.

6 Dosežki, ugotovitve

Projekt o uporabi in zlorabi alkohola ter različnih dejavnikih, povezanih z njim, smo uvedli z namenom temo čim bolj aktualno približati dijakom. Nismo bili sicer prepričani, da se dijaki želijo pogovarjati o tej temi, čeprav iz vsakdanjega stika z njimi lahko razberemo, da jim ni tuja. Projekt smo zastavili precej na široko, sodelovale so štiri gimnazije iz cele Slovenije, povezali smo se tudi na predmetni ravni: slovenščina, angleščina, nemščina, kemija, sociologija in psihologija. Pri jezikovnem delu smo se posvetili književnim delom iz različnih literarnih obdobj, analizirali junake, njihove navade in dejanja, v večini povezane z uporabo alkohola. Spoznali smo izraze za pitje v tujih jezikih in poskušali prevajati književna dela času in prostoru primerno.

Pri kemiji smo poleg eksperimentalnega dela, ki je terjalo vnaprejšnjo pripravo, praktično izvedbo in poročanje dijakov po opravljenem eksperimentalnem delu s sintezo podatkov in znanja, razširili projekt še z drugimi dejavnostmi: obisk Kmetijskega inštituta Slovenije,

povabili smo kriminalista in psihiatrinjo. Zaključno delo kemijskega sklopa so predstavljali elektronski plakati, ki so bili izdelani na temo ozaveščanje nevarnih posledic, ki jih prinaša uživanje alkohola. Vse materiale smo objavljali v e-učilnici, uspešno smo izvedli štiri videokonference in tudi pouk s pomočjo i-table, kar vse nakazuje na prihodnje možnosti razširitve pouka izven zidov učilnice.

Projekt je tako z vidika učiteljev kot dijakov zelo dobro uspel. Izpeljali smo vse zastavljene naloge in dosegli načrtovane cilje, kar smo ugotovili z vprašalniki, ki so jih dijaki izpolnili ob zaključku projekta. Dijaki so v evalvaciji poudarili pomembnost pouka z videokonferencami in s pametnimi tablam. Menijo, da je to prednost, za katero si želijo, da bi bila bolj pogosto sestavni del pouka; bil je tudi majhen del dijakov, ki je izrazil negativen odnos do uporabe sodobnih tehnologij. To govori o različnem odnosu, ki ga imajo dijaki do rabe informacijskih tehnologij pri pouku. Očitno je uporabi digitalnih tehnologij oz. njenim popularizaciji potrebno v slovenskih gimnazijah nameniti še več pozornosti.

Največja pomanjkljivost se je dijakom zdela obilica dela, ki jo takšen projekt potegne za sabo, kar lahko razumemo tudi kot element negativnega odnosa nekaterih dijakov do vsakršnega dela za šolo.

Če strnemo: večina dijakovo ima rada pouk, ki je podprt z digitalnimi tehnologijami in z drugačnim pristopom od vsakdanjega. Pri tem mislimo na medpredmetno povezovanje in timsko poučevanje. Če jim to prinese še dobro oceno, za katero se jim zdi, da je bila pridobljena bolj na lahek način, toliko bolje. Vendar to lahko pomeni, da so bile aktivnosti pri pouku tako zanimive, da niso opazili, koliko truda so pri tem vložili in ob tem tako rekoč nevede naredili dobre izdelke.

Viri in literatura:

- Bukowski, C. (1991). *Beer and Poets and Talk*. V: *Tales of Ordinary Madness*, City Lights, San Francisco.
- Čater, D. (2008). *Geografija je zajebana stvar*. V: Skrito.si, Študentska založba, Ljubljana.
- Fitzgerald, F. S. (1991). *A New Leaf*. V: *Tales of Ordinary Madness*, City Lights, San Francisco.
- Gazvoda, N. (2006). *Klic*. V: *Sodobna slovenska krajša pripoved*. DZS, Ljubljana.
- Kleč, M. (2005). *Na klopci*. V: *Srčno dober človek in zvest prijatelj*. Mladinska knjiga, Ljubljana.
- Rhys, J. (1984). *Sleep It Off Lady*. V: *Sleep It Off Lady*. Penguin, Harmondsworth.
- Cankar, I. (2006). *Martin Kačur*. Intelego, Študentska založba, Ljubljana.
- Prežihov, V. (2000). *Samorastniki*. Mladinska knjiga, Ljubljana.
- Lainšček, F. (2005). *Namesto koga roža cveti*. Ruslica, Maribor.
- <http://www.ruslica.si> (9.1.2011).
- <http://www.glej.si/2009/03/cefurji-raus/> (9.1.2011)
- <http://www.rtvsllo.si/kultura/knjizna-polica/cefurji-raus/156305> (9.1.2011)
- http://z.delo.si/produkcija/dom_branje/?i=knjiga&knjiga=2 (9.1.2011)